

מסורת הש"ם

רש"י

ושטיט. עור לאכול עליו: **נלא מלח ונלא רצב**. דמלפת ביה: **רצב**. שומן: **דדא ציה כולא ציה**. מי שיט צו דעת כמי שיט צו הכל שאינו נחסר כלום: **דא קני מה חסר**. מי שקנה דעת אינו חסר כלום: **חוזר לימי עלומיו**. דנעשה כתינוק שלא טעם טעם חטא:

שנא' רוטפּש. כלומר כשעת רטוב ופש כמו [פרו ורצו] מתרגמינן] פשו וסגו: **מנוער**. מן החולי ישוב כמו שהיה בימי עלומיו: **כל משכבו הפכת בחליו**. כל סדר האעת למודו המסודר לו נהפך לו בחליו ומשכחו: **פליסר אפי סלפּסא**. שהיה שונה למודו צי"ג פנים: **שיסא אזלו ליה**. ששכחם: **קארא**. כובס: **אספּ עשׂים אזוי ואס חייל**. דגמר להו דכל המלמד את בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו שנאמר(ס) ואת הנפש אשר עשו בחרן(י) **הכל מושלין צו**. להמיתו אפי' זבוב אפילו יתוש: **למשפטיך עמדו היום** (א) **כל עבדיך**. דכיון שנשפט ציישנה של מעלה הכל נעשו עבדיו של הקצ"ה ליפרע הימנו: **גצרא גבוה הוי רכיב גירדנא ווטא**. פרדה קטנה: **סיסורא**. גשר: **ואססויע**. נתפחה הפרדה ושרייה מינה ושכיב. ואע"פ שהפרדה נמוכה ואיהו היה ארוך כל כך דלא נפל אלא מעט מת: **אקרוקסא**. כפרדע. ועקרב אינו יכול לזוט בנהר ונשאו לפרדע עליו להעצירו בנהר לנשך את האיש: ^{כי}

לרבי ברהוה גרים להו אזל ר' חייא וגמר יתהון קמי קצרא ואתא ואהדר יתהון קמי רבי כד הוה חזי ליה רבי לההוא קצרא א"ל רבי אתה עשית אותי ואת חייא א"ד הכי קא"ל אתה עשית את חייא וחייא עשה אותי וא"ר אלכסנדרי א"ר חייא בר אבא גדול נם שנעשה לחולה יותר מן הנם שנעשה לחגניה מישאל ועזריה של חגניה מישאל ועזריה אש של הדיוט והכל יכולים לבבותה וזו של חולה של שמים היא ומי יכול לבבותה וא"ר אלכסנדרי א"ר חייא בר אבא ואמרי לה אריב"ל כיון שהגיע קיצו של אדם הכל מושלים בו שנא' והיה כל מוצאי יהרגני רב אמר מן הדין קרא למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך רבה בר שילא אמרו ליה שכיב גברא גבוה הוה רכיב גירדונא זוטרא מטא תיתורא איסתויט שדייה וקא שכיב קרי על נפשיה למשפטיך עמדו היום שמואל חזייה לההוא ‏^(א)‏ (קרוקיתא דעקרבא) יתיבא על אקרוקתא ועברה נהרא טרקא גברא ומיית קרי עליה למשפטיך עמדו היום אמר שמואל אין מבקרין את החולה אלא למי שחלצתו חמה לאפוקי מאי לאפוקי הא דתניא ר' יוסי בן פרטא אומר משום ר' אליעזר ”אין מבקרין לא חולי מעיים ולא חולי העין ולא מחושי הראש בשלמא חולי מעיים משום כיסופא אלא חולי העין ומחושי הראש מ"ט משום דרב יהודה דאמר רב יהודה דיבורא קשיא לעינא [א] ומעלי לאישתא אמר רבא האי אישתא אי לאו דפרוונקא דמלאכא דמותא מעלי

ושטיח ‏^י‏ בחוסר כל א"ר אמי אמר רב בלא גר ובלא שלחן רב חסדא אמר בלא אשה רב ששת אמר בלא שמש רב נחמן אמר בלא דעה תנא בלא מלח ובלא רבב אמר אביי ‏^(ב)‏ נקמינן אין עני אלא בדעה במערבא אמרי דאא ביה כולא ביה דלא דא ביה מה ביה דא קני מה חסר דא לא קני מה קני אמר ר' אלכסנדרי א"ר חייא בר אבא אין החולה עומד מחליו עד שמוחלין לו על כל עונותיו שנאמר ‏²‏ הסולח לכל עוניכי הרופא לכל תחלואיכי רב המנונא אמר חוזר לימי עלומיו שנאמר ‏³‏ רוטפּש בשרו מנוער ישוב לימי עלומיו ‏⁴‏ כל משכבו הפכת בחליו אמר רב יוסף לומר דמושכח למודו רב יוסף חלש איעקב ליה למוריה אהרריה אביי קמיה היינו דבכל דוכתא אמרינן ‏⁵‏ אמר רב יוסף לא שמיע לי הדא שמעתא א"ל אביי את אמריתה ניהלן ומהא מתניתא אמריתה ניהלן כי הוה גמיר ר' תלת עשרי אפי הילכתא אגמריה לרבי חייא שבעה מגהון לסוף חלש רבי אהדר ר' חייא קמיה הגהו שבעה אפי דאגמרי' שיתא אודו הוה ההוא קצרא הוה שמיע ליה לרבי ברהוה גרים להו אזל ר' חייא וגמר יתהון קמי קצרא ואתא ואהדר יתהון קמי רבי כד הוה חזי ליה רבי לההוא קצרא א"ל רבי אתה עשית אותי ואת חייא א"ד הכי קא"ל אתה עשית את חייא וחייא עשה אותי וא"ר אלכסנדרי א"ר חייא בר אבא גדול נם שנעשה לחולה יותר מן הנם שנעשה לחגניה מישאל ועזריה של חגניה מישאל ועזריה אש של הדיוט והכל יכולים לבבותה וזו של חולה של שמים היא ומי יכול לבבותה וא"ר אלכסנדרי א"ר חייא בר אבא ואמרי לה אריב"ל כיון שהגיע קיצו של אדם הכל מושלים בו שנא' והיה כל מוצאי יהרגני רב אמר מן הדין קרא למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך רבה בר שילא אמרו ליה שכיב גברא גבוה הוה רכיב גירדונא זוטרא מטא תיתורא איסתויט שדייה וקא שכיב קרי על נפשיה למשפטיך עמדו היום שמואל חזייה לההוא ‏^(א)‏ (קרוקיתא דעקרבא) יתיבא על אקרוקתא ועברה נהרא טרקא גברא ומיית קרי עליה למשפטיך עמדו היום אמר שמואל אין מבקרין את החולה אלא למי שחלצתו חמה לאפוקי מאי לאפוקי הא דתניא ר' יוסי בן פרטא אומר משום ר' אליעזר ”אין מבקרין לא חולי מעיים ולא חולי העין ולא מחושי הראש בשלמא חולי מעיים משום כיסופא אלא חולי העין ומחושי הראש מ"ט משום דרב יהודה דאמר רב יהודה דיבורא קשיא לעינא [א] ומעלי לאישתא אמר רבא האי אישתא אי לאו דפרוונקא דמלאכא דמותא מעלי

כחזירא

מא. ר"ן

מטהר באשבורן ואין מטהר בזוחלין אלא עד המקום שהיה יכול להלך מתחילתו. והיינו נמי דתנן בפרק ”ראשון דמקואות מעיין שהוא מושך כדל רצה עליו מים והמשיכו הרי הוא כמות שהיה היה עומד ורצה עליו והמשיכו שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעיין להטביל

צו בכל שהוא וה"פ מעיין שהיה מושך מעט מעט כדל זה שהוא שרץ קטן מרובה הרגלים והמשיכו עכשיו בשטף אצל אינו נמשך אלא באותו מקום שהיה מהלך צו מתחילתו הרי הוא כמות שהיה וסיפא קתני דאס היה עומד כלומר שלא היה נמשך כלל ורצה עליו והמשיכו שני דינין יש צו דבמקום שלא היה מהלך מתחלתו שוה למקוה שזריך אשבורן וה"ה שאין מטבילין צו בכל שהוא ובמקום שהיה עומד מתחלתו שוה למעיין להטביל צו בכל שהוא ומינה שהוא מטהר בזוחלין. נמצא לפי דעת זה שאפי' צומן גשמים שהנהרות צדים אדם טובל בנהרות שאין מכוזין באותן מקומות שהן נמשכין והולכין אפי' ציומי תשרי אצל באותן מקומות שנמשכים ומתרחצים יותר מהגשמים כל היכא דליכא למימש שרצו הנוטפין על הזוחלין אין טובלין בהם אלא היכא שרצו זוחלין על הנוטפין אפי' באותן מקומות שלא היה הולך שם מתחלתו טובלין צו והיינו הדיא דר"א בר לזוק שהעיד על הזוחלין שרצו על הנוטפין שכשרי(ס) ומטהרין בזוחלין ובודאי אפי' במקום שנתרצה קאלר דאי באותו מקום בלנצד שהיה מהלך מתחלתו מאי אסהדמי' פשיטא דהיכי תיסק אדעתין שמים או שלשה טיפי מים יפסלו פרט מלנצול צו אלא ודאי כדאמרן וזהו דעת הראב"ד ז"ל: אבל דעת הרמב"ם ז"ל דבי קתמי בכל הני דאע"פ שרצו עליו נוטפין דינו כמעיין דוקא כשרצו המים בגומת המעיין עזמו ששם הוא תשיבות מימיו ומצטלים כל המים הנאים עליהם אצל רצה במקום משך הנהר למטה כל שרצו נוטפין על הזוחלין נפסל כולו ולפי זה אחיא מימרא דשמואל כפשטה דאין המים מטהרין בזוחלין אפילו באמצע הנהר במקום שהיה מהלך צו בתחלה אלא פרט ציומי תשרי בלנצד וכפי מה שפירש' למעלה. ולפי זה הא דמפליג בתוספתא בין נתרחב ללא נתרחב נ"ל דאריצה בגומת המעיין קאי דאפי' הכי כל

שרצו נוטפין אינו מטהר אלא במקום שהיה מהלך מתחלתו אצל במקום שנתרחב אינו מטהר אלא באשבורן. ואע"ג דליכא למימר איפכא דאריצה בהמשך הנהר קאי אצל ריצה בגומת המעיין אפי' בנתרחב כשר מינקט לחומרא עדיף ועוד דמשמע דתוספתא אגומא דמתני' קיימא. מיהו סהדותא דרבי אלעזר בר לזוק אפי' לפי שיטה זו ודאי משמע דאפי' למקום שנתרחב הנהר קאי דכל שרצו זוחלין כשר דליכא למימר דאריצה במקום משך הנהר קאי ואשמעינן ברותא שאע"פ שלא ריצה במקום גומת המעיין אלא במקום שנמשכו מימיו כשר דאכתי פשיטא וכי ג' טיפי מים יפסלו פרט: תנן במס' מקראות (פ"ה מ"ה) הנוטפין שעשאן זוחלין כלומר שהמשיכן סומך אפי' מקל ואפי' קנה ואפי' זב ואפי' זבה כלומר גודר בפניהם באלו והוו להו כאשבורן ומטהרין ר' יוסי אומר אין מוחלין בדבר המקבל טומאה כלומר אין עושין צו גדר וק"ל כר' יוסי ותנן נמי (גס מ"ד) שהימים מטהרין בזוחלין ותנן נמי (פרה פ"ח מ"ט ומקואות פ"א מ"ח) המים המוכין פסולין למי חטאת וכשרין לטבילה ומטהרין בזוחלין ואלו הם המים המוכים המלוחין והפושרין: ושוטית. עור לאכול עליו: ונלא רצב. שמן: דלא קני דעה מה קנה. מה יועיל לו כל מה שיקנה: **חוזר לימי עלומיו**. אחר שחלה ונתרפא מתחזק טבעו להיות יותר בריא ממה שהיה קודם חליו: **שנאמר רוטפּש**. נוטריקון רטוב ופש: **לומר דמשכח למודו**. ימי עלומיו קדריש מענין העלמה: **אייקר ליה לימודיה**. הכביד עליו למודו ששכחו: **סלם עשרי אפי**. צי"ג פנים: **קארא**. כובס: **למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך**. כיון שלמשפטיך עמדו שהגיע קלם למות הכל עבדיך לקיים את דבר המשפט: **שכיב הווא גצרא גבוה**. אדם שהיה גבוה כלומר ארוך: **רכיב גירדונא ווטרא**. רוכב פרדה קטנה: **סיסורא**. גשר: **איססויע**. אחזתה רוח שטות לאותה פרדה והשליכתו בנהר. איסתויט מלשון סטיא רוח של שגעון וכדאמר בעלמא סיטא הוא דנקטיה ‏^(ב"ק לז.)‏: **אקרוקסא**. כפרדע: **שאלאסו**. שלבשמו חמה כאדם המזדיין שע"י כלי זיין שעליו נקרא חלוץ: **לאפוקי הא דתניא**. דסבירא ליה לשמואל כי הך ברייתא דאין מבקרין להנך דקא מני ודשמואל נמי לאפוקי הני: **משום כיסופא**. דזימנין שזריך לנקביו ומכסיף: **דפרוונקא**. שליח שעל ידו מתים: ‏^{(י' בחזירא לדיקלא}‏. הוצין שכציב הדקל שזומרים אותו מבהמות וחיות: **פרייקא**. מרקחת מועיל וקורין לו מרייקא: **חושלא דשערי**. שעורים קלופים: **דריש נפיל**. בתחלת הרקדת הנפה: **נורדס**. מיצה אחת כשתי מיצות צור דס. והוא חולי שמקלח דס מלמטה: **אין מבקרין אותו**. משום דזימנין דזריך לנקביו ומערי ליה: **ואין מוכרין שמו**. לומר פלוני חולה חולי בורדס דלאו לשון נקיה הוא: רפואת

עין משפט
גר מצוה

בז א מיי פיי"ד מהל'
אכל הלכה ה סמג
עשין מדי"ם צ טוש"ע וי"ד
סי' שלה פטי' ח:

תוספות
ש"ה. עור מבושל שאוכלין עליו ועשאין אותו עובדי דרכים עמס: דדא ביה. שיט צו דעה: דא לא קני. דעה מה קני: הסולח לכל עוונכי הרופא לכל תחלואיכי: חוזר לימי עלומיו. דכתיב הסולח כשנתרפא יותר מלפני שחלה: תליכר אפי' הלבנתא. י"ג פנים של הלכות משה: אתה עשית את חייא. כלומר למדת לו: לבישפטיך. כלומר כשעמדו כדיומך למשפטיוך הכל עבדים להביא עליהם מה שזית: גברא רבה. אדם גדול: גירדנא ווטרא. פרד קטן: אישיוטי. נעמה. כמו ‏⁹‏ קמא טיטא נקטיה בנא קמא (דף לז.): אקרוקרא. כפרדע: שחלצתו חמה. שהחזיק ממנומו ועדיין הוא חולה:

פירוש הרא"ש

ש"ה. עור לטבן עליו: דדא קני. דעה: שמשכח לבדו. עלומיו קא דרש שנעלם ממנו למודו: תליכר אפי' הילבנתא. צי"ג פנים היה שמה הלכות: אתה עשית לחייא. כל המלמד חברו מורה ‏^(סנהדרין טז.)‏: כאילו עשאו דכתיב ואת הנפש אשר עשו בחרן: ההוא גברא גבוה. אדם גדול וגבוה: רכיב גירדונא ווטא. פרד קטן: אשתויט. נבהל כמו ‏^(יומא כג.)‏ חזא סיטא בתלמי: אקרוקרא. כפרדע: שחלצתו חמה: דיבורא קשיא לעינא. וכן נמי למויטש הראש שטבע אחד להם: פרוונקא. שליח:

(א) [פירשו תמלא כפרש"י

עירובין ה. ד"ה והאמר],
(ב) [עירובין י. מלא. סו: עג. פט: מכות ד. מדה לט. סג: א]
(ג) [צ"ל עקרבא וכ"א בע"י ויכלקט],
(ד) [נדרשית א],
(ה) [נדרשית יב],
(ו) [סנהדרין טז: א],
(ז) [צ"ל חמשי מ"ג],
(ח) [מקואות פ"ה מ"ה],
(ט) [מכאן שייך לפ"צ],
(י) לפימה שם סיטא],

תורה אור השלם

1. וְעִבְדְּתָה אֶת אִיכָבֶד אֲשֶׁר יִשְׁלַחנָו יְיָ בְּךָ בְּרָעָב וּבִצְמָא וּבְעִירִים וּבְחָסֶר כֹּל וְתֵת עַל בְּרוֹל עַל צָרָאךָ עַד הַשְּׂמִידוֹ אֲתָךְ: דברים כח מה מה 2. הַסֹּחֵל לְכָל עֹנְבֵי הָרָפָא לְכָל תַּחֲלָאִיכִי: תהלים קג ג 3. רָטַפְשׁ בְּשָׂרוֹ מְנַעַר יִשׁוּב לִימֵי עֲלֻמָּיו: איוב לג כה 4. יְיָ יִסְעֲדֶנּוּ עַל עֶרְשׁ דָּוִי כֹּל מִשְׁכָּבוֹ הַפֶּכֶת בְּחֻלֹּ: תהלים מא ד 5. הֵן גְּרִשְׁתָּ אֹתִי הַיּוֹם מַעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִפְּנֶיךָ אֲשַׁחַר וְתִיַּחֲתִי נָע וְנָד בְּאֶרֶץ וְתִיַּחֲתִי כֹל מִצְאֵי יִהְיֶהנִי: בראשית ד יד 6. לְמִשְׁפָּטֶיךָ עָמַדוּ הַיּוֹם בִּי הַכֹּל עֲבָדֶיךָ: תהלים קיט צא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך:

הגהות הגר"א

[א] גמ' קשיא לעינא ולאשתא ככ"ל (ועי' בפירוש הרא"ש):

מוסף רש"י

בקטנין. מסורת מאזוניטין, מנהג מרדמוטי (טרובין ה.) אמר רב יוסף לא שמיע לי הדא שמעיתא. רב יוסף מלה ושכח תלמודו והיה אבי תלמידו מוכרו (טרובין מא. סו. עג. מכות ד. ובעיין נדה לט.), שחלצתו חמה. שלפתו, ניטלה מגופו החמה, הוא החולי הקדחתו, חלצתו לשון (הושע ה) מלך מהס (בבכות לד:).